

15.12.2023

EOAK/1139/2023

Ratkaisija: Oikeusasiamies Petri Jääskeläinen

Esittelijä: Vanhempi oikeusasiamiehensihteeri Peter Fagerholm

ESITUTKINTAPÄÄTÖS VIIVÄSTYI ASIASSA, JOSSA ILMOITTAJA EPÄILI LAPSEN HYVÄSIKÄYTTÖÄ

1 KANTELU

Kantelija arvosteli Pohjanmaan poliisilaitoksen menettelyä tutkintapyyntönsä käsittelyssä. Hän arvosteli sitä, että asia ratkaistiin vasta kun hän kertoi poliisille tehneensä asiasta kantelun. Hän arvosteli myös sitä, ettei häntä kuulusteltu asianomistajana ja että hänen ilmoituksensa seurakunnasta hävitettiin.

Kantelija epäili poliisin yrittäneen lakaista hänen asiansa maton alle.

2 SELVITYS

Kantelun johdosta hankittiin Pohjanmaan poliisilaitoksen selvitys ja lausunto. Oheistan poliisilaitoksen lausunnon kantelijalle tiedoksi.

Käytettävissäni ovat olleet myös jäljennökset rikosilmoituksesta ja tutkinnan päätöksestä asiassa - - -.

2.1 Tapahtumat ja selvitykset

Kantelija oli 21.11.2021 tehnyt poliisille ilmoituksen seurakunnan lapsille suunnatun kerhon toimintaan osallistuneesta lapsena esiintyvistä aikuisista, yli 30-vuotiaasta naisesta. Nainen oli kutsunut lapsia, muun muassa kantelijan 11-vuotiaan tytön, yökylään. Kantelija epäili myös, että naisen isänä esiintynyt mies on tosiasiallisesti tämän puoliso. Kantelija epäili jonkinlaista ”hyväksikäyttökuviota”.

Asiasta kirjattiin tutkintailmoitus nimikkeellä ”esitutkintalain 3:3.2 tarkoittama selvitys”. Tutkinnanjohtaja rikoskomisario A teki 17.2.2023 päätöksen, ettei asiassa ole syytä epäillä rikosta, eikä esitutkintaa aloiteta.

A perusteli päätöstään muun muassa seuraavasti:

”Poliisi on esiselvityksessä saanut tarkempaa tietoa tapahtumista vanhemmilta sekä heidän lapsensa käymiä tekstiviestikeskusteluja naisen kanssa. Lisäksi poliisi on hankkinut asiassa muuta selvitystä.

Asiassa on tullut esiin, että nainen on osallistunut seurakunnan kerhotoimintaan itsekin lapsena esiintyen aikuisen ohjaajan läsnä ollessa ja tutustunut kerhossa lapsiin, joiden kanssa oli ystäväystynyt. Nainen on kutsunut lapsia syntymäpäiväjuhliinsa kotiinsa, jossa paikalla on ollut naisen puoliso. Nainen on lisäksi osallistunut seurakunnan järjestämille leireille, joissa paikalla on ollut aikuisia ohjaajia.

Vanhempien kertomassa, tai heidän toimittamissaan tekstiviesteissä ei ole tullut ilmi mitään sellaista, mikä viittaisi väkivalta-, seksuaalirikoksen tai minkään muunkaan rikoksen täyttymiseen.

Asiassa ei ole tullut mitään konkreettista tai objektiivisesti havaittavissa olevaa seikkaa, joiden perusteella asiassa olisi syytä epäillä rikosta tapahtuneen.”

A:n mukaan kantelija ei ilmoitusta jättäessään tuonut esiin mitään sellaista, joka viittaisi akuuttiin hyväksikäyttöön, eikä tällä ollut nimetä mahdollista uhria taikka faktaa huolelleen. A:n mukaan kantelija toimitti myöhemmin muistitikun, jossa oli viestiketjuja sekä valokuvia heidän tyttärensä käymistä keskusteluista naisen kanssa. Viestejä oli yhteensä 58 sivua lähes kahden vuoden ajalta. Poliisi kävi viestit läpi, eikä niissä havaittu mitään rikokseen viittaavaa kirjoittelua.

Kantelijan puoliso kävi ilmoitusta seuraavana päivänä (22.11.2021) poliisiasemalla antamassa lisätietoja. A:n mukaan hän toi esille, ettei epäile heidän tyttärensä joutuneensa rikoksen uhriksi, vaikka tämä oli ollut naisen luona yökylässä, seurakunnan leirillä ja kerhossa yhdessä. Kantelijan puolison mukaan heidän lapseltaan ei ollut kyselty kuvia tai ehdoteltu mitään seksuaalista. Kantelijan puoliso oli kuitenkin esittänyt huolen siitä, että jos jollekin muulle lapselle olisi voinut tapahtua jotain.

A:n mukaan 25.11.2021 kävi myös toisen lapsen vanhempi poliisiasemalla antamassa lisätietoja. Tuon lapsen vanhempi oli kertonut heidänkin tyttärensä olleen vuosi sitten leirillä naisen kanssa sekä käyneen kerran naisen kotona tämän syntymäpäivillä. Lapsen vanhemman mukaan lasta oli puhuteltu ja tämä oli kertonut, että oleminen ja kommunikointi naisen kanssa oli ollut normaalia, eikä siihen sisältynyt mitään seksuaalisävyitteistä. Tyttären mukaan syntymäpäivillä mukana olleessa naisen ”isässä” lapsi ei ollut havainnut mitään normaalista poikkeavaa.

A:n mukaan poliisi oli välittömästi ilmoituksen saatuaan yhteydessä seurakunnan nuorisotyöhön. Tieto lapsena esiintyvistä naisista oli jo saapunut seurakuntaan muuta kautta, ja he olivat A:n mukaan jo aloittaneet asian selvittämisen. Poliisi antoi seurakunnalle luvan jatkaa selvitystyötään. A:n mukaan seuraavana päivänä seurakunnalta tuli tieto, että he olivat puhuttaneet naisen, joka oli myöntänyt heille valehdelleensa ikänsä. Seurakunta oli ilmoittanut naiselle, ettei tämä voi osallistua enää lapsille suunnatun kerhon toimintaan.

A:n mukaan seurakunnalle ei ollut tässä vaiheessa tullut ilmi mitään rikokseen viittaavaa. He tiedottivat ilmi tulleen asian naisen kanssa tekemisissä olleiden lasten vanhemmille. Tiedottamisen jälkeen ei seurakunnalta tullut uutta tietoa, eivätkä lasten vanhemmat olleet poliisiin yhteydessä.

A:n mukaan saatujen alkutietojen perusteella mikään ei viitannut rikokseen. Hän katsoi kuitenkin aiheelliseksi hankkia vielä muuta selvitystä. Näistä hän mainitsee poliisilain mukaisen salaisen tiedonhankinnan (suunnitelmallinen tarkkailu). Lisäksi piti puhuttaa naista ja tämän puolisoa. Koska ennakkotietojen ja siihen asti tehtyjen selvitysten perusteella kantelijan ilmoittamassa asiassa ei ollut syytä epäillä rikosta, esiselvitys laitettiin A:n mukaan odottamaan ja muut akuutit rikosasiat priorisoitiin kiireellisemmiksi.

A:n mukaan naista ja tämän puolisoa päästiin haastattelemaan vasta 17.1.2023. Vastuu haastattelun viivästyttämisestä on A:n mukaan hänen, koska hän oli priorisoinut työtehtävänsä. Ajankohta venyi tutkijan muiden akuuttien rikosasioiden johdosta. A:n mukaan haastatteluissa vahvistui käsitys siitä, ettei asiassa ole syytä epäillä rikosta. Haastattelujen jälkeen asia siirtyi A:n mukaan työjonoon odottamaan päätöstä siitä, ettei varsinaista esitutkintaa toimiteta.

A:n mukaan toimittaja oli häneen yhteydessä 1.2.2023, jolloin hän kertoi ajattelemattomuuttaan tälle, että asian esiselvitys oli vielä kesken. Kuitenkin päätös siitä, ettei asiassa ole syytä epäillä rikosta, oli A:n mukaan tehty paljon aikaisemmin, joskaan kirjallista päätöstä ei ollut vielä tehty.

A:n mukaan toimittajan kirjoittama uutinen julkaistiin 11.2.2023, jolloin asia nousi yleisesti otsikoihin. Maanantaina 13.2.2023 hän korjasi kertomansa mukaan tiedotteella väärän kuvan antaneen aiemman lausumansa ilmoittamalla, että esiselvitys on päättynyt. A:n mukaan päätöstä ei siis tehty hätiköidysti vaan hän korjasi virheellisen viestin.

Kantelijan käynnillä poliisilaitoksella samana päivänä ei ollut merkitystä päätöksentekoon, eikä A:n mukaan tarkoitus ollut missään vaiheessa lakaista asiaa maton alle tai peittää asioita. Tarkoitus ei ollut myöskään puhdistaa poliisin tai seurakunnan mainetta.

A myöntää esiselvityksen kestäneen pitkään, joskaan hän ei pidä sitä kohtuuttoman pitkänä. Esiselvityksen pitkän keston syy on A:n mukaan johtunut yksittäisen virkamiehen suuresta työmäärästä, ja hänellä itsellään oli ollut alkuvuodesta 2023 yli sata asiaa työjonossa odottamassa ratkaisua.

A:n mukaan poliisi ei ole hävittänyt kantelijan tutkintapyyntöä koskien seurakunnan toimintaa, koska sellaista ei ole ollut taikka tehty, eikä kantelija tuonut missään vaiheessa esiin, että seurakunnan toimia pitäisi myös tutkia. Myöskään tutkijoilla ei ole ollut tällaista käsitystä. A:n mukaan kantelija oli maininnut asiasta ensimmäisen kerran poliisille vasta 13.2.2023 kantelijan ollessa poliisilaitoksella. A kertoo uskovansa, että kantelijalle heräsi vasta tässä vaiheessa ajatus siitä, että hänen tekemänsä tutkintapyyntö käsittäisi myös seurakunnan toimintaa, koska tapauksen uutisoinnin takia seurakunnan toiminta oli herättänyt laajasti keskustelua. A:n mukaan kantelijaa ohjeistettiin tekemään tutkintapyyntö seurakunnan toiminnasta, minkä tämä myös teki.

A:n mukaan kantelija on esittänyt väitteitä siitä, että poliisi olisi tehnyt asiassa päätöksen vaillinaisin tiedoin ja että hän olisi toimittanut lisää materiaalia poliisille sekä odottanut kutsua kuulusteluun, koska hänellä olisi ollut asiasta oleellista tietoa.

A:n mukaan kantelijalla on ollut mahdollisuuksia täydentää tekemäänsä ilmoitusta, mutta tämä ei kuitenkaan toimittanut poliisille muita tietoja kuin muistitikulla olevat tyttärensä puhelimesta taltioimansa viestit. A:n mukaan kantelijan käynneistä poliisiasemalla on kirjauksia 18.3.2022 ja 13.2.2023, mutta kantelija ei noina aikoina toimittanut poliisille uutta materiaalia taikka tietoa. A:n mukaan kantelija sai jäljennöksen tutkinnan päätöksestä, jossa mainitaan, että mikäli asiassa ilmenee uutta oleellista tietoa, tai päätös on perustunut olennaisesti puutteellisiin tietoihin, esiselvitys voidaan avata uudelleen. A:n mukaan kantelija ei päätöksen saatuaan ole ollut yhteydessä poliisiin.

Poliisilaitoksen mukaan esiselvityksen laittamista odotukselle näinkin pitkäksi aikaa ei voida pitää perusteltuna huolimatta siitä, että rikostutkinnan kokonaistyökuorma on ollut haasteellinen. Poliisilaitoksen mukaan ei ole todettavissa selvää aiheellista syytä viivästykselle ja sen mielestä asian priorisointi on jäänyt statukseltaan liian matalalle. Hyväksyttävänä aikajänteenä olisi poliisilaitoksen mukaan voitu pitää noin puoli vuotta, kun käytännössä on ollut kyse tutkinnanjohtajan suunnitelmasta puhuttaa naista sekä tämän puolisoa. Kyse oli poliisilaitoksen mukaan melko nopeasti hoidettavissa olevasta asiasta.

Poliisilaitoksen mukaan selvityksen perusteella ei ole todettavissa sellaista muuta selvitystä, jonka hankkimisen aikataulu tai valmistuminen näyttäisi selvästi vaikuttaneen esiselvityksen keston, tai ollen ylipäänsä esiselvityksen kannalta merkityksellinen siten, että kyse olisi aiheellisesta viivytyksestä. Poliisilaitos katsoo tältä osin asian antavan aihetta moitearvostelulle.

Poliisilaitoksen mukaan selvitykset eivät tue sitä, että kantelijan alkuperäinen tutkintapyyntö olisi käsittänyt myös seurakunnan toimintaa. Poliisiunionin laatimasta tutkintailmoituksesta, joka oli otettu vastaan puhelimitse, ei ilmene, että tutkintapyyntö olisi nimenomaisesti käsittänyt myös seurakunnan toiminnan tutkimista. Poliisilaitoksen mukaan asiaa on pyritty selvittämään tiedustelemalla sitä tutkintailmoituksen vastaanottaneelta ja kirjanneelta vanhemmalta konstaapelilta. Hänellä ei kuitenkaan ollut kovin tarkkaa muistikuvaa siitä, mitä kantelijan kanssa oli puhelimesta keskusteltu. Poliisilaitoksen mukaan asia jää riitaiseksi, eikä asiaa ole laillisuusvalvonnallisilla keinoin selvitettävissä enempää.

Poliisilaitos toteaa tutkinnan päätöksen osalta arvioinnin pääpainona olleen, onko syytä epäillä asiassa seksuaalirikosta. Poliisilaitoksen mukaan arvioinnin pääpaino on sinänsä luonnollinen, koska ilmoittaja on ilmaissut pelkonsa kyseessä mahdollisesti olevan niin sanottu hyväksikäyttöön liittyvä tapaus. Poliisilaitoksen mukaan A olisi kuitenkin lisäksi voinut arvioida petoksen tunnusmerkistön täyttymistä.

3 RATKAISU

3.1 Lähtökohdat

Eduskunnan oikeusasiamiehestä annetun lain 3 §:n 2 momentin mukaan oikeusasiamies ryhtyy hänelle tehdyn kantelun johdosta niihin toimenpiteisiin, joihin hän katsoo olevan aihetta lain noudattamisen, oikeusturvan tai perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisen kannalta. Asiassa hankitaan oikeusasiamiehen tarpeelliseksi katsoma selvitys.

Katson, että minulla on riittävä selvitys asian ratkaisemiseksi.

Esitutkintalain 3 luvun 1 §:n 1 momentin mukaan, kun esitutkintaviranomaiselle ilmoitetaan rikos tai tapahtuma, jota ilmoittaja epäilee rikokseksi, esitutkintaviranomaisen on viipymättä kirjattava ilmoitus.

Esitutkintalain 3 luvun 3 §:n 1 momentin mukaan esitutkintaviranomaisen on toimitettava esitutkinta, kun sille tehdyn ilmoituksen perusteella tai muuten on syytä epäillä, että rikos on tehty.

Säännöksen 2 momentin mukaan ennen esitutkinnan aloittamista esitutkintaviranomaisen on tarvittaessa selvitettävä 1 momentissa tarkoitettuun rikosepäilyyn liittyvät seikat erityisesti siten, että ketään ei aiheuttomasti aseteta rikoksesta epäillyn asemaan ja että asian sitä edellyttäessä voidaan tehdä 9 §:n 1 momentissa tai 10 §:n 1 momentissa tarkoitettu ratkaisu esitutkinnan toimittamatta jättämisestä. Esitutkinnan aloittamista edeltäviin toimenpiteisiin sovelletaan soveltuvin osin tämän lain säännöksiä.

Säännöksen 3 momentin mukaan tutkinnanjohtaja päättää tarvittaessa siitä, toimitetaanko esitutkinta, ja päätöksen tekemiseen mahdollisesti tarvittavien seikkojen selvittämisestä. Asian selvittämiseksi tarpeellisiin esitutkintatoimenpiteisiin saadaan ryhtyä ennen tutkinnanjohtajan päätöstä.

Esitutkintalain 3 luvun 11 §:n 1 momentin mukaan esitutkinta on toimitettava ilman aiheetonta viivytystä.

Esitutkintalain 3 luvun 11 §:n 3 momentin mukaan esitutkintatoimenpiteet voidaan olosuhteiden sitä edellyttäessä asettaa tärkeysjärjestykseen.

Poliisilain salaisia tiedonhankintakeinoja koskevan 5 luvun 1 §:n mukaan rikoksen estämisellä tarkoitetaan toimenpiteitä, joiden tavoitteena on estää rikos, sen yritys tai valmistelu, kun henkilön toiminnasta tehtyjen havaintojen tai siitä muuten saatujen tietojen vuoksi voidaan perustellusti olettaa hänen syyllistyvän rikokseen, taikka keskeyttää jo aloitetun rikoksen tekeminen tai rajoittaa siitä välittömästi aiheutuvaa vahinkoa tai vaaraa.

3.2 Kannanotto

3.2.1 Asian selvittäminen esitutkintalain mukaisena ns. alustavana tutkintana

Esitutkinta on toimitettava, jos on "syytä epäillä", että rikos on tehty. Nykyisen esitutkintalain säännös vastaa sisällöllisesti aiemmin voimassa olleen esitutkintalain 2 §:ää, jota koskevan lain esitöissä (HE 14/1985 s. 16) syytä epäillä -kynnystä on kuvattu siten, että rikosta on syytä epäillä, kun asioita huolellisesti harkitseva ihminen havaintojensa perusteella päätyy tällaiseen tulokseen.

Esitutkinnan aloittamispäätökselle on voitava esittää asianmukaiset konkreettiset perusteet. Ketään ei saa aiheettomasti asettaa rikoksesta epäillyn asemaan. Pelkkä väite tai ilmoittajan oma käsitys rikoksen tapahtumisesta ei sinänsä vielä ylitä esitutkintakynnystä. Rajatapauksissa merkitystä on selvittämistäintressillä, joka korostuu muun muassa vakavien rikosten kohdalla.

Lain käyttämä sanamuoto jättää esitutkinnan toimittamisesta päättävälle viranomaiselle jossain määrin harkintavaltaa. Asianosainen ei myöskään voi määrätä, mitä tutkintatoimenpiteitä poliisin tulee suorittaa tai miten poliisin tulee tutkintansa kohdistaa.

Poliisin tehtävänä on selvittää, vastaako ilmoituksessa esitetty teonkuvaus todellista tapahtumien kulkua. Jos on riidatonta, että tosiseikat eivät täytä minkään rikoksen tunnusmerkistöä, ei asia anna aiheutta poliisin tutkintatoimenpiteisiin.

Ennen varsinaista esitutkintaa voidaan toimittaa ns. alustavaa tutkintaa tai esiselvitystä (esitutkintalain 3 luvun 3 §:n 2 momentti). Alustavan tutkinnan tarkoituksena on selvittää, onko esitutkinnalle perusteita. Laissa ei ole erikseen säädetty siitä, kuinka kattava varsinaista esitutkintaa edeltävän alustavan tutkinnan tulee olla. Alustavan tutkinnan, samoin kuin itse esitutkinnan, suorittamiseen liittyy osin sellaisia tutkintataktisia ratkaisuja, joiden arviointi ei kuulu laillisuusvalvojalle.

Tässä asiassa on suoritettu alustavaa tutkintaa esitutkintalain 3 luvun 3 §:n 2 momentin nojalla. Asiassa ei siis ole aloitettu esitutkintaa, eikä siten ole myöskään ryhdytty varsinaisiin esitutkintatoimenpiteisiin, kuten kuulusteluihin. Asiassa on suoritettu puhuttelujen lisäksi poliisilain mukaista salaista tiedonhankintaa (suunnitelmallista tarkkailua). Salassapitosyistä siitä ei voida tässä ratkaisussa antaa tarkempia tietoja.

Tutkinnanjohtaja A on siis katsonut, että esitutkinnan aloittamisen edellytyksenä oleva ”syytä epäillä” rikosta -kynnys ei ollut ylittynyt. Totean kuitenkin, että asian alustavassa selvittämisessä oli käytetty (toisen rikoskomisarion päätöksellä) poliisilain salaista tiedonhankintaa, joka edellyttää, että ”henkilön toiminnasta tehtyjen havaintojen tai siitä muuten saatujen tietojen vuoksi voidaan perustellusti olettaa hänen syyllistyvän rikokseen”.

Hankkeilla olevaa rikosta koskeva salaisen tiedonhankintakeinon käytön kynnys ”voidaan perustellusti olettaa syyllistyvän rikokseen” on alhaisempi kuin jo tehdyksi epäiltyä rikosta koskeva esitutkinnan aloittamisen kynnys ”syytä epäillä” rikosta. Käytännössä näiden kynnysten välinen rikosepäilyn todennäköisyyttä koskeva ero voi olla tulkinnanvarainen.

Rikosilmoituksessa esitettyjen ja muiden alkutietojen perusteella asiassa on ollut kysymys seurakunnan lapsille suunnatun kerhon toimintaan osallistuneesta lapsena esiintyvistä aikuisesta naisesta, joka oli kutsunut muun muassa kantelijan 11-vuotiaan tyttären yökylään. Asiaan on liittynyt myös naisen isänä esiintynyt naisen kanssa asunut aikuinen mies.

Näiden tietojen perusteella, joiden oikeellisuus on ollut helposti vahvistettavissa konkreettisesti tapahtumafaktoiksi, on ollut hyvin vaikea nähdä hyväksyttävää selitystä tapahtumille. Mielestäni kantelijan epäilemää lapsen tai lasten (seksuaalista) hyväksikäyttöä (tai muuta seksuaalirikosta) olisi perustellusti voinut epäillä esitutkinnan aloittamiskynnyksen ylittävällä tavalla. Tapahtumat ovat olleet äärimmäisen poikkeuksellisia ja asian selvittämisen intressi on ollut poikkeuksellisen suuri.

Esitutkinnan aloittamista edeltäviin toimenpiteisiin sovelletaan soveltuvin osin esitutkintalain säännöksiä. Kuitenkin se, että asiassa ei ole aloitettu esitutkintaa, on vaikuttanut merkittävästi tutkinnan menettelytapoihin ja dokumentointiin. Nyt käytettävissä on vain tutkintailmoitus ja tutkintapäiväkirja sekä poliisiasiain tietojärjestelmään tehtyjä kirjauksia, joissa on selostettu tapahtumia ja tutkintaa. Asiassa ei ole toimitettu varsinaisia kuulusteluja ja toimitetuista ”puhutteluista” ja ”haastatteluista” on käytettävissä vain tutkintailmoitukseen kirjattu selostus. Kun esitutkintaa ei ollut aloitettu, sitä kantelijan arvostelemaa seikkaa, ettei häntä ollut varsinaisesti kuulusteltu, ei kuitenkaan voida pitää sinänsä virheellisenä menettelynä.

Mikäli asiassa olisi aloitettu varsinainen esitutkinta, olisi ilmoittajien ja ilmiannettujen sekä muiden henkilöiden kuulustelut ja muut tutkintatoimenpiteet tehty ja dokumentoitu esitutkintalain normaalien menettely- ja muotomääräysten mukaisesti. Mielestäni tämä olisi ollut sekä esitutkinnan asianosaisten oikeusturvan että tutkinnan dokumentoinnin ja sen jälkikäteisen kontrolloitavuuden kannalta perustelua asiassa, johon alkutietojen perusteella on sisältynyt vakavienkin rikosten mahdollisuus.

Tällöin olisi myös välttytty kantelijan nyt esittämiltä väitteiltä siitä, että poliisi oli tehnyt asiassa päätöksen vaillinaisin tiedoin ja että hänellä olisi ollut asiasta oleellista tietoa.

Katson kuitenkin, että A ei ole ylittänyt hänelle tutkinnanjohtajana kuulunutta harkintavaltaa päättäessään selvittää asiaa esitutkintalain 3 luvun 3 §:n 2 momentin mukaisena ns. alustavana tutkintana aloittamatta varsinaista esitutkintaa. Tässä arviossani olen ottanut huomioon muun muassa sen, että asiassa oli varsin pian rikosilmoituksen jälkeen aloitettu poliisilain mukainen salainen tiedonhankinta.

Saatan kuitenkin A:n tietoon edellä esitetyt käsitykseni esitutkinnan toimittamisesta.

3.2.2 Päätös esitutkinnan aloittamatta jättämisestä

Käytettävissäni olevan aineiston perusteella kantelija, tämän vaimo tai poliisilaitoksella käyneen toisen lapsen vanhempi eivät ole kertoneet poliisille sellaisista konkreettisista tapahtumista, joita olisi voitu pitää välittömänä näyttönä rikoksesta. Poliisille kerrottiin, etteivät vanhemmat epäilleet heidän lastensa joutuneen rikoksen uhreiksi, joskin esitettiin huoli siitä, että joku muu lapsi olisi voinut.

Selvityksen perusteella myöskään kantelijan lapsen ja naisen välisistä viesteistä, naisen ja tämän puolison puhuttelussa, tai muussa poliisin suorittamassa alustavassa tutkinnassa, kuten suunnitelmallisessa tarkkailussa, ei ilmennyt näyttöä rikoksesta. Nainen oli puhuttelussa esittänyt menettelylleen selityksen, jossa ei ollut mitään rikokseen viittaavaa. Tämän selityksen sisällöstä ei salassapitosyistä voida tässä ratkaisussa antaa tarkempia tietoja.

Seurakunta oli heti tapauksen tultua ilmi ilmoittanut lapsena esiintyvistä aikuisesta naisesta kaikille kerholla käyneiden lasten vanhemmille. Poliisi on voinut tämän perusteella olettaa, että mikäli muissa perheissä olisi ilmennyt konkreettisia rikosepäilyjä, näistä olisi tehty ilmoitus poliisille. Selvitysten perusteella on kuitenkin ilmeistä, ettei muita ilmoituksia tullut koko alustavan tutkinnan aikana, joka oli vireillä yli vuoden, eikä ilmeisesti myöskään sen jälkeen, kun asia tuli julkisuuteen.

Käytettävissäni olevan aineiston perusteella katson, että A ei ole ylittänyt harkintavaltaansa päättäessään esiselvityksen jälkeen, että asiassa ei ole syytä epäillä rikosta eikä esitutkintaa aloiteta.

3.2.3 Tutkinnan kesto

Tutkintailmoitus tässä asiassa oli kirjattu 21.11.2021 ja A teki 17.2.2023 päätöksen esitutkinnan aloittamatta jättämisestä.

Esitutkintalain 3 luvun 11 §:n 1 momentin mukaan esitutkinta on toimitettava ilman aiheetonta viivytystä. Velvollisuus toimittaa esitutkintatoimenpiteet ilman aiheetonta viivytystä koskee myös ennen esitutkinnan aloittamista tapahtuvaa esitutkinnan edellytysten selvittämistä (HE 222/2010 vp s. 179 ja 188).

Esitutkintatoimenpiteiden asianmukainen kesto yksittäistapauksessa riippuu asian erityispiirteistä, muun ohessa sen laadusta ja laajuudesta. Joissain tapauksissa päätös siitä, ettei esitutkintaa toimiteta, on tehtävissä jo yksin tutkintapyyntö perusteella. Joissain tapauksissa asian ratkaiseminen saattaa kuitenkin edellyttää alustavia selvityksiä, kuten tässä tapauksessa on tehty. Päätöksen tekemiseen käytetty aika voi siten vaihdella riippuen muun muassa esiselvityksessä tehtävien tutkintatoimenpiteiden laajuudesta sekä poliisin työmäärästä. Esiselvityksessä, kuten esitutkinnassakin, tehtävät voidaan asettaa tärkeysjärjestykseen (esitutkintalain 3 luvun 11 §:n 3 momentti).

Tärkeysjärjestykseen asettamisessa on yleensä kysymys siitä, että poliisin rajallisten resurssien puitteissa vakavimmat rikokset asetetaan kiireellisyyden suhteen etusijalle. Toisaalta jonkin rikoksen tutkiminen kiireellisesti saattaa olla tärkeätä muustakin syystä. Lähtökohtaisesti momentin tarkoittamassa tapauksessa olisi kysymys esitutkintojen asettamisesta toisiinsa nähden kiireellisyyjärjestykseen. Useimmiten järjestykseen asettaminen koskee esitutkintatoimenpiteistä nimenomaan esitutkinnan aloittamista. (HE 222/2010 vp s. 189)

A näyttää varsin aikaisessa vaiheessa päätyneen sille kannalle, ettei asiassa ole syytä epäillä rikosta. Varsinaisen kirjallisen päätöksen hän teki kuitenkin vasta noin vuosi ja kolme kuukautta ilmoituksen kirjaamisen jälkeen. Tämä johtui selvityksen perusteella siitä, että naisen ja asiaan osallisen miehen puhuttelu esiselvityksessä viivästyi poliisin muiden työkiireiden takia.

Katson, että tapauksen poikkeuksellisuuden takia, sekä erityisesti siitä syystä, että osallisina oli ilmeisesti suuri määrä lapsia, alustava tutkinta ja päätös siitä, aloitetaanko esitutkinta vai ei, olisi tullut tehdä ripeästi. Kantelijalla on ilmoitusta tehdessään ollut ymmärrettävä syy olla huolissaan oman lapsensa sekä monien muidenkin lasten turvallisuudesta. Hän on perustellusti voinut odottaa, että asia tutkitaan ja ratkaistaan joutuisasti.

Katson, että esitutkinnan aloittamatta jättämistä koskevan päätöksen tekeminen on viivästynyt moitittavasti.

Erityisen moitittavana pidän sitä, että naisen ja miehen puhuttelu tehtiin vasta 17.1.2023 eli vain vähän ennen tutkinnan päätöksen tekemistä. Tutkinnan alkutietojen perusteella mielestäni keskeinen kysymys asian arvioinnissa on ollut se, mikä on ollut ilmiannettujen henkilöiden selitys ja motiivi epäilyksiä herättävälle menettelylle. Nähdäkseni niistä ei ole voinut saada tietoa muutoin kuin kuulemalla heitä asiasta. Nyt asian esiselvitys oli kuitenkin pysähtynyt noin vuoden ajaksi ilman tätä keskeistä tutkintatoimenpidettä. Mikäli lopulta toimitetussa puhuttelussa olisi ilmennyt joitakin raskauttavia tai muutoin lisäselvitystä vaativia seikkoja, olisivat tutkintatoimenpiteet olleet pahasti myöhässä.

Totean aineiston perusteella, että muu alustava tutkinta ja suunnitelmallinen tarkkailu päättyivät jo tammikuussa 2022. Pidän sinänsä ymmärrettävänä, mikäli naisen ja tämän miehen puhuttelu katsottiin olevan perusteltua tehdä vasta näiden tutkimusten valmistuttua. Kuuleminen olisi kuitenkin tullut tehdä viipymättä tämän jälkeen. Kun kuuleminen ei edes ollut erityisen työläs tai aikaa vievä toimenpide, katson kuulemisen viivästymisen ja samalla koko alustavan tutkinnan viivästymisen tapahtuneen aiheettomasti.

3.2.4 Seurakunnan menettelyä koskevan ilmoituksen hävittäminen

Kantelija on väittänyt, että poliisi olisi hävittänyt hänen tutkintapyyntönsä seurakunnan menettelystä. Tältä osin totean seuraavaa.

Kantelijan ilmoitus on otettu vastaan puhelimitse. Ilmoituksen vastaanottaneella vanhemmalla konstaapelilla ei ole muistikuvaa siitä, mitä kaikkea hän on kantelijan kanssa keskustellut ilmoitusta vastaanottaessaan.

Totean, että mahdollisuudet puhelinkeskustelujen sisällön jälkikäteiseen selvittämiseen ovat kirjallisessa kantelumenettelyssä sangen rajallisia. Jälkikäteen ei yleensä ole mahdollista saada tarkkaa selvitystä puhelinkeskustelun sisällöstä, kuten esimerkiksi siitä, mitä tässä tapauksessa on keskusteltu seurakunnasta. On myös mahdollista, että keskustelun osapuolten omat odotukset, tai esimerkiksi keskustelukumppaniin nähden erilainen tietämys keskusteltavasta asiasta, voivat vaikuttaa käsitykseen keskustelun sisällöstä. Yleensä asian selvittäminen vaikeutuu entisestään, mitä pidempi aika käydystä

keskustelusta on kulunut.

Katson, että tässä tapauksessa minulla ei ole perusteita epäillä, että poliisi olisi tahallaan tai moitittavasta huolimattomuudesta jättänyt ilmoituksen seurakunnan menettelystä kirjaamatta. Pidän mahdollisena, että kantelijan ja poliisin välisessä puhelinkeskustelussa on voinut tapahtua jonkinlainen väärinkäsitys, taikka että kantelija on olettanut, että poliisi oma-aloitteisesti selvittää myös seurakunnan menettelyn lainmukaisuuden.

Poliisi on sittemmin kirjannut kantelijan 13.2.2023 tekemän ilmoituksen seurakunnan menettelystä. Kantelijalle on 23.2.2023 ilmoitettu oikeusasiamiehen kansliasta, että seurakunnan menettelyä ei tutkita täällä, koska asia on vireillä poliisilaitoksessa.

4 TOIMENPITEET

Kiinnitän rikoskomisario A:n vakavaa huomiota edellä kohdassa 3.2.3 esittämiini käsityksiin, että tutkintailmoituksessa ilmiannettujen henkilöiden kuuleminen ja samalla koko alustavan tutkinnan päättäminen ovat viivästyneet aiheettomasti ja moitittavasti.

Lisäksi saatan hänen tietoonsa kohdassa 3.2.1 esitetyt käsitykseni esitutkinnan toimittamisesta tässä asiassa.

Näissä tarkoituksissa lähetän jäljennöksen tästä päätöksestäni rikoskomisario A:lle.

Ilmoitan ratkaisustani myös Pohjanmaan poliisilaitokselle.